

Idealen bortom marknaden

Marknaden har stort inflytande över våra liv, det är extra tydligt då mat- och energipriser skenar och oro sprids efter ännu en bankkrasch. Marknaden har med åren fått mer och mer inflytande över vår välfärd. Numera är skolelever också beroende av att skolans moderbolag har möjlighet att ta ut nog med vinst.

Göran Therborn visade i sin [Kapitalet, överheten och alla vi andra](#) från 2018 att klassklyftorna återigen ökar i vårt land, mycket på grund av att omfördelningsspolitiken har stannat av. Vi verkar ha en svensk vänsterrörelse som har tappat fotfäste och inte vet åt vilket håll de ska vända sig. Innebär det att den svenska modellen har nått vägs ände? Eller går det att vända på skutan igen?

Lena Sommestad har skrivit en essä, som kritiserar marknadens företrädare i välfärden med den talande titeln *Människan först!* Hon argumenterar för att staten i stället bör satsa på humankapital. För att på långsikt gynna ekonomin och hela samhällets välstånd.

Välfärden är ett långsiktigt projekt som kräver både arbetskraft och innovation, och för det krävs också utbildning och trygghet. Sommestad förespråkar en välfärd som investerar i människor och ger dem trygghet och utbildning åt alla. Oavsett om det resulterar i en personlig assistent som handgripligen bidrar till välfärden eller om det blir en techentreprenör som – förhoppningsvis – bidrar med skattepengar.

Boken är snarast en introduktion till temat, den ger tyvärr inga djupare insikter. Till exempel nämner Sommestad en rapport från Världshälsoorganisationen som har *"utvecklat nya mått för att mäta hållbart välstånd 'bortom BNP'"*, men författaren nämner inte hur de mäter. En essä på 70 sidor som

ger en överblick till fältet, men som blir något frustrerande kortfattad ibland. Det hade varit önskvärt om Sommestad hade fått möjlighet att gå in något djupare på vissa frågor.

Det utesluter inte att den ändå är tänkvärd.

Något som är intressant är att författaren applicerar utvecklingsteori även på Sverige, alltså de teorier som oftast används när afrikanska eller asiatiska låginkomstländer diskuteras. Teorier som kretsar kring tankar om hur välstånd skapas. Alltså är det fullt rimligt att de även appliceras på ett förvisso välbärgat Sverige, men ett Sverige vars välfärd har sjangserat och som återigen behöver resa sig ur askan.

Vanligtvis används ekonomiska teorier på höginkomstländer, men Sommestad ställer sig frågande kring tillväxtekonomis ställning. Författaren menar att det är mer användbart att börja i ändan att investera i välfärden för att skapa möjligheter att bli utbildad och känna sig trygg, så att välmående människor kan bidra till ekonomin.

Detta till skillnad från tankarna kring vikten av att investera i ekonomin så att den ska dra upp människor till välstånd. Det fungerar kanske där det inte finns några jobb, men i ett Sverige där en arbetsmarknad finns på plats kan välfärden och grundtryggheten vara viktigare än pengar.

I en tid av bestraffning, när det främst satsas på kortsiktiga lösningar genom att slå ner på de som har det svårt eller gör fel val, är det uppfriskande att läsa om nyttan av investeringar i människor och i välfärden.

Lena Sommestad har en positiv syn på individers möjlighet att skapa välmående och välstånd om de ges stöd. De behövs ju, välfärden har svårt att hitta arbetskraft nog för att behålla den höga kvalité som vi förväntar oss.

Människan först! är inte nostalgisk eller tillbakablickande mot en gammal folkhemsromantik utan vill framåt och utveckla

samhället. Detta är en uppmaning till vänstern att skärpa sig, sträcka på sig och återgå till idealen bortom marknaden.

Henrik Schedin

Människan först!

Om välfärdspolitik som investeringspolitik

Lena Sommestad

Verbal, 2023

Ingår i serien *Katalys essä*, som ges ut i samarbete mellan Verbal förlag och det fackliga idéinstitutet Katalys.

Lena Sommestad är tidigare professor i ekonomisk historia. Vd för Institutet för framtidsstudier 1998–2002, miljöminister 2002–2006, riksdagsledamot 2012–2014 och landshövding 2014–2020.